

בענין עשיית מלאכה ע"י קטן - שיעור 204

1. Feeding קטן outside סוכה a סעודת קבע
2. Giving קטן candy to take in רה"ר
3. Tell him to open refrigerator when light will go on or opening hot water
4. Telling him to turn off light
5. Telling one קטן to tell another

I. כללי הענין

(א) עיין במ"ב (שמ"ג - סק"ד) דבשרצים כתיב לא תאכלום וקבלו חז"ל דר"ל לא תאכלום לקטנים וכן בדם וטומאת כהנים דרשינן הכי שיש איסור תורה ומשלש מצות אלו למדין לכל התורה כולה דכל איסורי תורה אסור להאכילום או לצוותם שיעברו ואפילו תינוק שאינו בר הבנה כ"כ התוספות (שנת קכ"ח - ד"ה שמע מינה) וכן משמע מיבמות (ק"ד) בענין המפתחות שנאבדו וכן משבת (:): חגב טמא לשחק בו תינוק וכן מכתובות (ס) שיניקת תינוק אחר כ"ד חודש אסורה שאינו צריך לזה וע"ע בשער הציון (שמ"ג - סק"ו) שהביא האו"ה דמשמע דאם אינו בר הבנה אפילו ליספי ליה ליכא איסור ותמה עליו כל הפוסקים איברא עיין בפמ"ג (שמ"ג - סוף סק"ח) דסבירה ליה בדעת הטור שדוקא שרצים דם וטומאה הוו מן התורה אבל שאר איסורים מדרבנן וכ"כ המהרש"ם (דעת תורה) והנודע ביהודה (קמח חלק א' ע"ה וז"ל סימן ח) ועיין באליהו רבה (שמ"ג - ג) שהובא בכה"ח (י"ד) דאסור להאכיל קטן חוץ לסוכה סעודת קבע וכ"כ המ"ב (תר"מ - סק"ה) ועיין במאירי (יומא ע"ח ד"ה היתר) דאסור לנעול קטן דלאו בר חינוך מנעל של עור משום דלא תאכילום אמנם הפרי חדש (תרי"ח - סק"ח) כתב דלא נאסר איסור דלא תאכילום אלא דבר שאיסורו מגופו אבל כאן שהמאכל מותר אלא שהשעה אוסרתו התירו חכמים כיון דרביתיהו כהכי אבל עיין ביבמות (ק"ד) בענין הבאת מפתח ע"י קטן דלא משמע הכי

(ב) לכן אסור לומר לקטן שיעשה מלאכה דאורייתא בשבת מכמה טעמים (א) משום איסור ספייה כשם שאסור להכשילו במאכלות אסורות (ב) לא גרע מנכרי שאסור לומר לו שיעשה מלאכה (ג) ואם הקטן בנו יש בו גם איסור אתה ובנך (מלכים אומניך דף ל"ג) אמנם הכתב סופר (מ"ז) כתב בנכרי שאין בו איסור גזרו בו אמירה משא"כ קטן שיש בו לאו דלא תאכילום לא גזרו בו אמירה

II. לספה איסור דרבנן לקטן בידיים במקום צורך גדול

(א) עיין בשו"ע (שמ"ג - ח) שהביא הרמב"ם (צמחכות אסורות י"ז - כ"ז) דלהאכילו בידיים אסור אפילו דברים שאסורים מד"ס וכן דעת רוב הפוסקים (לויט חן דף רמ"ח) ואולי הטעם משום דגזרו אטו ספייה בידיים על איסור דאורייתא ועיין בשער הציון (של"ד - סק"ד) דבדליקת אביו מחוייב מן התורה למחות בידו כיון שהוא עושה לדעתו כדי שלא יעבור אמה דכתיב לא תעשה ... אתה ובנך ובדליקת אחריים מחוייב האחר עכ"פ מדרבנן וע"ע בבה"ל (רס"ז - ד"ה הג"ה) דבקטן העושה ע"ד אביו הוא רק מדרבנן וצ"ע

(ב) הבה"ל (שמ"ג) כתב שדעת הרשב"א (שנת קל"ט - ויזמות קי"ד - והר"ן שס) שאם התינוק צריך לכך אפילו למספי ליה בידיים איסור דרבנן מותר והביא רבי עקיבא איגר (צמחכות ט"ו) שיאמר לקטן שישא הסידור לצורך עצמו להתפלל וממילא יצטרף עמו הגדול להתפלל אמנם הרשב"א (צמחכות ז"ז) כתב שהוא רק להלכה ולא למעשה והביא ראיה משבת (קל"ט)

מזרע כשותא בכרמא דלא ליתן לתינוק ישראל רק משום אתי למסרך ולא משום מספי ליה בידים כמו בחגב טמא (שנת 5):

ג) ה"ט"ז (ש"ו - סק"ו) כתב שמדברי המרדכי (פרק קמ"א דשנת) משמע שמותר להביא המפתח של בית הכנסת ע"י תינוק כמו שמותר ע"י נכרי וביבמות (ק"ד). מיירי ברה"ר דאורייתא אבל אנו אין לנו אלא כרמלית דרבנן כ"כ הפמ"ג (צמסצנות זה ע"ס) דאפשר שלצורך מצוה יש להתיר כמו שכות דשבות ע"י עכו"ם (סימן ש"ז - ה) וכ"כ התפארת ישראל (צפתיקתו למסכת עירובין) ותמה על רבי עקיבא איגר שפסק דלצרכינו אסור למספי תינוק בידים

ד) השו"ע הרב (ש"ג - ו) כתב דאפילו לצרכינו מותר אם נותנו לו באקראי בעלמא דלא חייש לדלמא יסרך בעשיית דבר זה כגון כוס של קידוש ליל שבת בבית הכנסת או כוס של מילה שחל בט' באב (שו"ע תקק"ט - ז) משא"כ כוס מילה ביוה"כ שהוא מן התורה ועיין בשו"ת בית אפרים (י"ד ס"ג) דאלמלא הטעם שמרגילו לא היינו אוסרים למספי ליה בידים בדברים שהם משום שבות וא"כ היכא דלא שייך האי טעמא גם הרמב"ם מודה להרשב"א והר"ן להתיר אמנם הריטב"א ליבמות (ק"ד) לא כתב כן אפשר מטעם שלא אתי למסרך התירו לטלטל בכמה קהילות ברה"ר שלנו שאין יכול לבוא לאיסור דאורייתא והחתם סופר (צליקוטיו י"ג) כתב דקלקול גדול יכול לצאת מכל זה ע"ש

III. אם קטן מותר בפסיק רישא כמו בנכרי (רמ"א ר"ג - ה) כגון ששכח לנתק את מתג הנורה מהמקרר (אג"מ 3 - ס"ח)

א) עיין בספר מלכים אומניך (דף ל"ז) שכתב דאביו אסור לצוותו בגלל איסור אתה ובנך אבל אם האב יאמר לאחר שיאמר לקטן שלו (שלא בפניו) שיפתח המקרר הוי ספייה על איסור דרבנן דמותר לצרכו של הקטן

ב) אמנם עיין בעם התורה (חוצת י"ג - מהדור"ג 3) שרב פנחס שיינבערג כתב שפסיק רישא מותר ע"י קטן דכשיש פעולה הכוללת שתי תוצאות והאחת היתר גמור והשנייה איסור מלאכה דאורייתא והקטן עסוק לדעתו בהיתר ואינו יודע או מכוין להאסורה כלל אין איסור בדבר

ג) ועיין בספר חינוך בהלכה (דף 70) שהובא מספר חינוך הבנים והבנות (דף ל"ד) דיכול לומר לתינוק אחד לומר לתינוק הב' (דלא הגיע לחינוך) שיפתח המקרר או כשיושבים בחושך להדליק החשמל בתנאי שלא יבין התינוק הב' שעשה בשביל האב או האם וצע"ג דהמ"ב התיר אמירה לאמירה בשבת ע"י נכרי רק במקום הפסד גדול (ש"ז - סק"ד) אפשר זה יותר חמיר ועוד אפילו אמירה לאמירה ע"י נכרי אסור להאנות מהאור (מ"ב ש"ז - סק"ד)

ד) עיין בספר מאורי אש (מ"ג ע. ז. אויערנך) דאם אין נכרי יכול לומר לקטן לכבה החשמל כשהוא לצרכו של הקטן (חינוך בהלכה דף 69) וע"ע בשו"ת להורות נתן (ו - כ"ב) ושו"ת מהר"ם שיק (קס"ג) ולט"ז ולדעימיה אפילו לצרכינו במקום צורך מותר

ה) למעשה לפי השער הציון (ש"ד - סק"ד) דלאביו יש איסור מהתורה דלא תעשה .. אתה ובנך צריך לומר לאדם אחר שיאמר לקטן לעשות המלאכה דרבנן ולא אביו אמנם מסתימת לשון שו"ע הרב לא משמע כן עיין בספר חינוך בהלכה (ציאוריס 2 דף 203) מכל מקום נראה לי דאנו צריכים להחמיר בכל זה כדעת הבה"ל (ש"ג) דרובא דרובא אינם יכולים לחלק בין איסור דאורייתא ובין דרבנן ובין חומרא דעלמא ולכן הכל צריך שאילת חכם